

1. De Vynckes van Vivenkapelle

Het gezin Vyncke in de Eerste Wereldoorlog

Mijn vader haatte de Duitsers. Hij had daar naar eigen zeggen alle reden toe. Mijn vader Fonse Vyncke trouwde met mijn moeder Emmerence Debaene op 7 mei 1914. Mijn ouders zagen de toekomst hoopvol tegemoet. Vader werkte sinds 1910 bij de Nationale Maatschappij van Buurtspoorwegen (NMVB). Hij was wattman op de Brugse trams. Moeder was een voortreffelijke huisvrouw. Ze draaide iedere frank twee keer om vooraleer ze hem uitgaf.

Hun jonge geluk duurde niet eens drie maanden. Op 4 augustus 1914 vielen de Duitsers België binnen. Twee weken later stroomden honderden vluchtelingen in Brugge toe. 44 kregen tijdelijk onderdak in Sint-Kruis, waar mijn ouders sinds hun huwelijk woonden. De vluchtelingen joegen de plaatselijke bevolking de daver op het lijf met afgrijselijke verhalen over beestigheden begaan door de oprukkende Duitsers. Veel jongemannen sloegen op de vlucht naar Nederland. Ze waren bang om opgepakt te worden en te moeten meevechten met de vijand. Vader bleef thuis en wachtte af.

Halfweg oktober naderden de Duitsers Brugge. In Assebroek schoten ze een trambestuurder dood, een collega van mijn vader. Vanwege zijn kepie en zijn gouden gallons hadden ze hem voor een militair gehouden.

Mijn vader heeft nooit een loopgraaf aan de binnenkant gezien. Hij werd in 1907 opgeroepen voor de legerdienst, maar lootte zich eruit. Zijn broer Alberic, die één jaar jonger was, had minder geluk. Hij werd in 1914 gemobiliseerd. De Duitsers namen hem in de wijk Male in Sint-Kruis gevangen en zetten hem op transport naar Duitsland. Dat was zijn redding. Hij kwam op een boerderij terecht en heeft het daar al bij al niet zo slecht gehad.

Veel erger verging het vaders schoonbroer Maurice Cotman. Maurice was de jonge echtgenoot van tante Elodie, de knapste van de zussen Vyncke. Maurice was een *soldat v.c.*, een *volontaire de carrière*. Hij had getekend voor onbepaalde duur. In die tijd gebeurde dat wel meer. Veel arme gezinnen konden hun kinderen geen degelijk bestaan garanderen. Ze raadden hun zonen aan om bij het leger te gaan. Daar kregen ze kost, inwoon en een klein inkomen.

Het gezin Vyncke in 1941. Van links naar rechts: Achille, Emmerence, Paula, Nelly, Alberic, Alphonse en Cyrille

Maurice Cotman was achttien toen hij tekende als beroepsvrijwilliger. Hij werd ingedeeld bij de lanseniers in de Langestraat in Brugge. Als ordonnans van luitenant Alexandre Halleux zat hij echter niet in de kazerne, maar woonde hij bij zijn overste in een van de chique huizen van de Congostraat in Sint-Kruis. Wellicht leerde hij tante Elodie kennen tijdens de vrije uren na zijn dienst. Of was tante inwonende dienstmeid bij de familie Halleux? Ze zijn alleszins heel jong getrouwd. Toen nonkel Maurice op tweeëntwintigjarige leeftijd als soldaat van het derde lanseniers naar het front trok, was hun dochtertje Paula al veertien maanden oud. Hij sneuvelde bij de eerste slag in Orsmaal-Gussenhoven. In het oorlogsverslag staat opgetekend dat hij zijn luitenant Alexandre Halleux voor zijn ogen met een sabel zag neerslaan. Hij probeerde zijn overste te redden en kroop naar hem toe, maar een Duitse kogel velde hem. Halleux stierf drie dagen later.

In juli 1915 sneuvelde een andere schoonbroer van vader. Tante Stine, zijn oudste zus, trouwde in 1912 met Leo Debruycker. Leo was 23 toen hij in 1909 soldaat werd bij het 1e Linieregiment. Hij was een *soldat v.a.p.*, een *volontaire avec prime*. Hij tekende elk jaar opnieuw als beroepsvrijwilliger. Leo Debruycker werd onder de wapens geroepen op 1 augustus 1914 en sneuvelde op 1 juli 1915 aan het front in de omgeving van Diksmuide.

Ik vraag me af wat er na één oorlogswinter overbleef van zijn enthousiasme van het eerste uur. Hoeveel keer heeft vader mij niet verteld over die dag in augustus 1914, toen nonkel Leo met zijn eenheid optrok! Aan de Kruispoort in Brugge sleep hij zijn dolk op de straatstenen. Hij bevestigde zijn dolk op zijn geweer, stak zijn wapen in de lucht en schreeuwde het uit: 'We gaan ze krijgen!' Maar het liep anders. Niet hij kreeg de Duitsers, maar de Duitsers kregen hem. Leo Debruycker ligt begraven op het militaire kerkhof van Kaaskerke. Ik ben er nooit geweest. Ik kan me zelfs geen voorstelling van mijn nonkel maken. Een foto was er niet. Hij was een van die familieleden die we kenden van horen vertellen. De verhalen maakten een diepe indruk op ons, maar zouden twintig jaar later een bittere nasmaak krijgen.

Ook moeder verloor een broer in de oorlog. Nonkel Theophile was vier jaar jonger dan zij en net als nonkel Maurice vrijwilliger bij het Derde Lanseniers in Brugge. Hij sneuvelde in De Panne op 13 november 1917 ten gevolge van een schedelwonde. Zo staat het opgetekend in zijn militaire dossier. Ik heb van mijn moeder altijd een andere versie gehoord. Er vielen bommen op de stallen waar de paarden stonden. Nonkel Theophile sliep onder de

blote hemel. De bommen rukten zijn beide benen af, maar hij voelde niks en zei tegen de brancardiers dat ze eerst naar zijn kameraden moesten omzien en dan naar zijn paard. Nonkel bloedde ter plekke dood...

In 1915 was de oorlog al een jaar aan de gang. Eén broer van vader zat krijgsgevangen, twee schoonbroers waren gesneuveld. Mijn ouders woonden in de Hooge Wegel in Sint-Kruis, in die tijd een boerengemeente aan de ooststrand van Brugge. Vanaf november 1914 nam het Duitse Marinekorps zijn intrek in de stad. In de Brugse haven installeerden ze een basis voor onderzeeboten. In Sint-Kruis kwartierden ze marinesoldaten en in mindere mate infanteristen in. Op een bepaald moment verbleven er twaalfhonderd manschappen op een bevolking van iets meer dan vierduizend inwoners.

Ten zuidoosten van Sint-Kruis, tussen Male, Vivenkapelle en Sijsele, ligt het Maleveld. Volgens de overlevering ging het oorspronkelijk om gemene gronden, waarop de Malenaars hun vee weidden en turf staken. In de loop van de Eerste Wereldoorlog richtten de Duitsers het Maleveld in als vliegveld. Ook in Koolkerke, ten noorden van Brugge, lag een militair vliegveld.

Twee vliegvelden, een duikbootbasis, het Marinekorps en een groot aantal Duitse manschappen: de geallieerde legers hadden dat rap in de gaten. Een eerste bom trof Brugge op 13 oktober van het eerste oorlogsjaar. Vooral vanaf maart 1916 vlogen de geallieerden geregeld over de Brugse haven, eerst om te verkennen, later om te bombarderen. Ze hadden het ook gemunt op de fabriek La Brugeoise die kanonnen herstellde en granaten draaide. Als tegenmaatregel plaatsten de Duitsers afweergeschut in de randgemeenten. In Sint-Kruis stelden ze een batterij op aan het Wezengesticht en het kasteel Rooigem.

In totaal vielen er zesduizend bommen op Brugge en de omliggende gemeenten. In 1917 maakten 32 luchtaanvallen 49 doden. In 1918 eisten 94 aanvallen 67 slachtoffers. Sint-Kruis kreeg tussen 7 februari 1917 en 31 augustus 1918 acht luchtaanvallen te verduren, met tien dodelijke slachtoffers tot gevolg.

Onder die omstandigheden reed vader dagelijks met de tram door de straten van Brugge en randgemeenten. Op elk moment kon er eender waar een bom inslaan. Ieder bombardement werd voorafgegaan door een luchtalarm, in het begin van de oorlog een kanonschot of trompetgeschal, later ook sirenes. Op 10 augustus van het laatste oorlogsjaar hoorden de Bruggelingen het angstaanjagende gehuil van de sirenes acht keer in 24 uur.

Vader vreesde niet alleen voor zijn eigen leven. Op woensdag 7 februari 1917 viel er omstreeks kwart voor drie in de namiddag een bom op de Doornhut in Sint-Kruis, hooguit een paar honderd meter van het huis waar mijn moeder en mijn broertjes zich bevonden. Tijdens de nacht van 14 oktober van datzelfde jaar gooiden de geallieerden veertien bommen op Sint-Kruis. Een tramontvanger in de Polderstraat werd hierbij gekwetst.

Als maatregel tegen de geallieerde bombardementen verplichtten de Duitsers de huizen te verduisteren. Vanaf februari 1917 moesten daarenboven alle voordeuren tijdens het luchtalarm openblijven om voorbijgangers toe te laten te komen schuilen. Op een winterse vooravond stond moeder zich in haar slaapkamer te wassen bij het schijnsel van een kleine petroleumlamp. Plots stond er een Duitse soldaat naast haar. Hij had de lichtstreep gezien en was door de open voordeur naar binnen gekomen. De lamp was gauw gedoofd, uit schrik en uit schaamte.

De vrees om opgepakt en weggevoerd te worden zat er diep in. De Duitsers eisten alle mannen van 17 tot 35 jaar, later tot 50 jaar, op voor verplichte arbeid in België of in Duitsland. Hadden ze mijn vader 's nachts van zijn bed gelicht of opgepakt tijdens een razzia? Of moest hij zich gewoonweg zelf aanmelden? Ik weet het niet, hij heeft het nooit verteld. Wel vertelde hij dikwijls hoe de Duitsers hem en vele anderen te voet opdreven richting Duitsland. 's Nachts sliepen ze in schuren. Steeds meer mannen slaagden erin weg te vluchten. Mijn vader was absoluut geen held, maar toch lukte het ook hem te ontsnappen, ergens in de buurt van Assenede.

Nog een andere gebeurtenis uit de Eerste Wereldoorlog had mijn vader sterk getekend. Ze had rechtstreeks te maken met zijn beroep. De Duitse soldaat Willi Koch kwam op de avond van de dertiende mei van het jaar 1917 haastig toegelopen op de vertrekkende tram die vader bestuurde. Het was bij reglement verboden tussen twee haltes op de tram te springen, maar daar veegde soldaat Koch zijn voeten aan. De man greep de metalen stang naast de deur beet en sprong op de trede. Maar hij miste, loste zijn greep doordat de tram sneller ging rijden en kwam onder de wielen terecht. Het hele tafereel had zich in vijf seconden afgespeeld, vader had niet eens de tijd gekregen om gepast te reageren.

Vader haatte al wat Duits was, maar was nuchter genoeg om te beseffen dat hij de bezetter niet ongestraft overhoop kon rijden. Ja, hij had nog ge-

remd, meer instinctief dan volgens het boekje, maar voor Willi Koch was het te laat. Net voor hij het bewustzijn verloor, kon de soldaat tegen een dienstdoende officier nog zeggen dat *'der Fahrer keine Schuld daran hatte'*. Daarmee redde hij mijn doodsbang vader van de kogel.

Het voorval bleef mijn vader zijn hele leven achtervolgen. Hij praatte er dikwijls over met een ondertoon van spijt en ergernis.

De oorlog sleepte zich voort, vier ellendige jaren lang. Voedsel was schaars. Al in 1914 lag het officiële broodrantsoen op 250 gram per dag en per persoon. Gelukkig lenigde de Amerikaanse voedselhulp de ergste noden. De oogst van 1916 bleef een stuk onder de verwachtingen door het aanhoudende natte weer en een tekort aan meststoffen. Bovendien eisten al die Duitse soldaten in de omtrek een aanzienlijk deel van de oogst op. De voedselschaarste ging onvermijdelijk gepaard met woeker, sluikhandel en vervalsing van eetwaren. Het Duitse bestuur maande de bevolking aan om keldervallen en deuren te versterken tegen rondzwervende dievenbenden. De winter van 1917 was bijzonder streng en duurde tot april. De Duitsers stookten zelfs de schoolbanken op om zich te verwarmen.

Allerhande levensbedreigende ziekten staken de kop op. In juli 1915 brak er een mazelenepidemie uit in Sint-Kruis. Van september tot en met december van datzelfde jaar had de gemeente af te rekenen met verschillende tyfusgevallen. In oktober 1917 werd er zelfs tyfus gemeld in de Hooge Wegel. In maart 1918 was er sprake van roodvonk. Ten slotte joeg de Spaanse griep het sterftecijfer voor dat jaar de hoogte in.

De bezetting met al zijn problemen hielden vader en moeder niet tegen om een gezin te stichten. Achille werd geboren in maart 1915, Cyrille in juli 1916. Mijn ouders volgden de lijn van de geboortestatistieken die in 1917 op een dieptepunt belandden en in 1919 weer het vooroorlogse peil bereikten: Alberic werd geboren in mei 1919. De *Groote Oorlog* was dan al anderhalf jaar voorbij, maar tekende mijn ouders voor de rest van hun leven en legde de fundamenteën voor hun anti-Duitse houding twintig jaar later.

In 1920 woonden vader en moeder met hun drie zoontjes nog altijd in de Hooge Wegel in Sint-Kruis. Dat jaar werd het huis verkocht. De vraagprijs was vierduizend frank. Zo kort na de oorlog konden mijn ouders die som onmogelijk op tafel leggen. Ze verhuisden naar vaders geboortedorp Viven-

kapelle, een gehucht van Sint-Kruis. Moeder had er totaal geen zin in. Ze woonde al negen jaar in Sint-Kruis, drie jaar als inwonende dienstmeid bij een adellijke familie en zes jaar samen met vader. Ze wilde liever dichter bij Brugge wonen. Ze zag op tegen de bekrompenheid en de kleingeestigheid van de boerenbuiten. Maar vader zette zijn plan door.

Korte tijd later werd ook de huurwoning in Vivenkapelle verkocht. De vraagprijs was het dubbele van het huis in Sint-Kruis. Mijn ouders leenden geld bij *pitje* en *mitje* Baene, moeders ouders. Hun trouwboekje vermeldt dat ze in november 1920 verhuisden naar de Moerkerksesteenweg in Vivenkapelle. Vader zou er nooit meer weggaan.

Na de dood van mijn vader in 1970 kwam mijn moeder bij mij inwonen. Zo keerde ze alsnog terug naar Sint-Kruis. Op een dag zat ze te wenen in de tuin. Ik vroeg haar wat er scheelde. Ze vertelde snikkend dat ze zo'n *compassie* had met Fonse Vyncke, *dien duts*, zo jammerlijk op de dool, opgejaagd door het Duitse geweld. Blijkbaar had de deportatie van mijn vader diepe wonden bij mijn dementerende moeder geslagen.

Vivenkapelle

Ik ben in Vivenkapelle geboren op 18 oktober 1921, twee jaar na mijn broer Alberic. Zes en een half jaar later, in februari 1928, kwam mijn zusje Nelly. Ik denk dat mijn ouders dat vijfde kind niet meer gepland hadden.

Ik heb altijd graag in Vivenkapelle gewoond, net zoals mijn broers en mijn zus. We waren al opgroeiende kinderen toen moeder opnieuw naar Sint-Kruis wilde verhuizen, er stond daar een huis te koop. Alle vijf verzetten we ons tegen dat plan. Weggaan uit Vivenkapelle leek ons ondenkbaar. We hadden er schoolgelopen. We hadden er vriendschappen gesloten. We kenden de namen van alle inwoners én van de overledenen op de grafzerken op het kerkhof. We kenden er alle huizen, elke kronkel in elke straat, elke veldwegel naar een afgelegen boerderij, ieder beekje en ieder kapelletje. Waarom zouden we weggaan uit ons dorp waar alles zo vertrouwd was?

Onze wereld was klein. Wat stelde Vivenkapelle, een dorp op de weg van Brugge naar Moerkerke, ontstaan als een parochie, eigenlijk voor? Hoop en al wat huizen samengepakt rond een pleintje dat de Piste heette. De Piste was

in mijn jeugdjaren het kruispunt van waaruit ik naar de vier windstreken trok. Westwaarts reed ik voorbij ons huis langs de Moerkerksesteenweg naar Sint-Kruis en Brugge. Oostwaarts leidde de Weststraat naar Moerkerke. In het verlengde van de Damse kassei rees bij helder weer in het noorden de plompe toren van Damme op. In het zuiden, aan het einde van de Sijseelse kassei, lag Sijsele. Tel er nog een negental wegen bij, en het stratenplan was compleet. Aan de westrand van het dorp slingerde de Maleleie. Ze ontsprong in de meersen ten zuiden van de Maalsesteenweg en vloeiده onder en haaks op de Moerkerksesteenweg en de noordelijker gelegen Legeweg tot in de zuidelijke omwallingen van de stad Damme.

Wie geen fiets had en naar een van de omliggende gemeenten moest, verloor heel wat tijd. Het was ongeveer drie en een halve kilometer naar Sint-Kruis, Moerkerke en Sijsele. Naar Damme was de afstand iets minder.

Toch was Vivenkapelle niet afgesneden van de buitenwereld. De tram van Brugge naar Aardenburg reed van west naar oost door ons dorp. Vader had in 1904 als zeventienjarige jongen nog meegeholpen bij de aanleg ervan. In een tijd waarin elke verplaatsing te voet of met paard en kar gebeurde, raakte hij gefascineerd door het wonder van de techniek. Hij was 23 toen hij officieel in dienst trad bij de Nationale Maatschappij Van Buurtspoorwegen (NMVB). Zijn hele leven was hij bijzonder fier op zijn werk, eerst als wattman (zoals een trambestuurder toen genoemd werd) op de Brugse trams, later als ploegbaas op de lijn Brugge-Aardenburg.

Kamieltje, zo heette de tram in mijn jeugdjaren. Hij volgde de bedding van de Moerkerksesteenweg vanaf de Kruispoort aan de Brugse stadsrand in Sint-Kruis tot aan de kromming net voor de Maleleie. Waar de steenweg rechtsaf boog, reed de tram rechtdoor naar de Piste en verder langs de Weststraat naar Moerkerke. Het stuk van de trambedding tussen de kromming van de steenweg en de Piste had geen officiële naam. Vivenaars spraken altijd van 'de tramroute' en 'de Binnenweg'.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd de tramlijn opgebroken. In 1950 kwam er een busdienst. De tramroute en de Binnenweg kregen in 1948 de naam Moerkerksesteenweg. Het gedeelte van de steenweg dat naar rechts afboog en waarlangs het ouderlijk huis stond, werd Zwaanstraat. Die naamsverandering is bijzonder verwarrend voor Vivenaars die na de Tweede Wereldoorlog geboren zijn.

Er zijn nog wel meer van die eigenaardigheden in het dorp. Vivenkapelle was een parochie, maar de grenzen van de parochie overschreden ruimschoots de administratieve grenzen. 25 jaar disputeren met de omliggende parochies hertekende in 1885 de kerkelijke grenzen. Vivenkapelle snoepte daarbij heel wat zieltjes af van Damme, Moerkerke en Sint-Kruis.

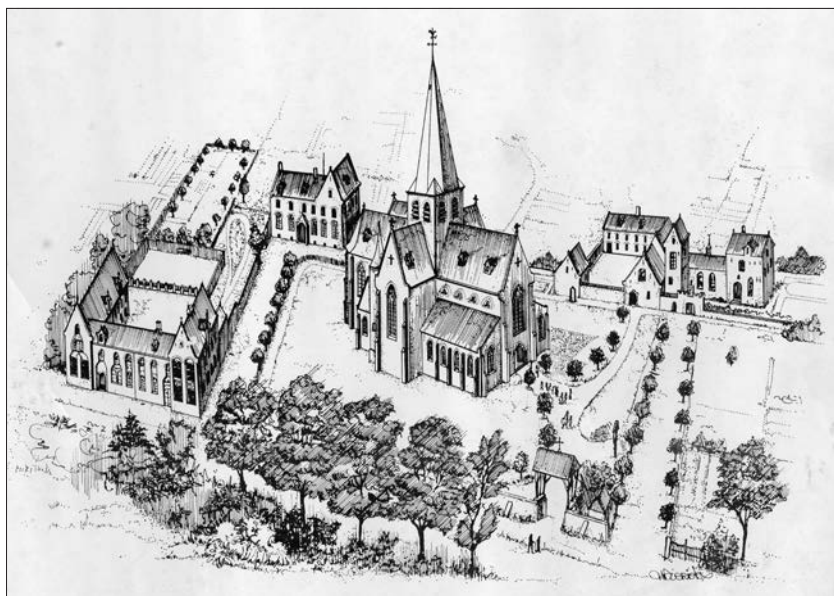
Administratief behoorde Vivenkapelle tot oktober 1942 tot Sint-Kruis. Die gemeente aan de oostrand van Brugge telde destijds vier gehuchten: dorp, Male, Broek en Viven. Alleen in het dorp werden de huizen genummerd per straat. De drie andere gehuchten – het platteland – nummerden de huizen doorlopend, zonder straatnaamvermelding. Die nummering veranderde nogal eens, omdat Vivenkapelle tijdens en na de oorlog verschillende malen een ander statuut kreeg. In oktober 1942 werd het dorp via een Duitse verordening opgeslorpt door Brugge. Niet voor lang, want op 16 november van datzelfde jaar werd het bij Damme gevoegd. Na de oorlog keerde het terug naar Sint-Kruis. Bij de fusies der gemeenten in 1971 ging het als deelgemeente op in Brugge. Sinds 1977 is Vivenkapelle een deelgemeente van Damme. De dorpingen voel(d)en zich echter geen Sint-Kruizenaars, Bruggelingen of Dammenaars. Ze ondergingen de veranderingen als een noodzakelijk kwaad en bleven Vivenaars.

In Vivenkapelle zette architect Jean Bethune in de tweede helft van de negentiende eeuw een van zijn grote meesterwerken neer. Geïnspireerd door de Engelse architect en kunstenaar Augustus Pugin riep Bethune de neogotiek uit tot de enige christelijke kunst. Een kunstwerk moest volgens hem eenheid en harmonie uitstralen. Bethune had aandacht voor het kleinste detail. Hij tekende niet alleen de gebouwen, maar ook de altaren, de beelden, het meubilair, de kelken en de monstransen. De glasramen vervaardigde hij eigenhandig in zijn ateliers in Brugge en Gent. Op vele plaatsen in ons land zijn de neogotische kunstwerken van Bethune te bewonderen. Hij ontwierp onder andere het kasteel van Loppem, de benedictijnenabdij van Maredsous en het Groot-Begijnhof in Sint-Amandsberg. Maar de meesten zijn het erover eens: in Vivenkapelle overtrof Jean Bethune zichzelf.

Op vraag van de familie Verhulst, grootgrondbezitters en weldoeners van de parochie, bouwde Bethune in 1859 eerst de pastorie. Kort daarop begonnen de werken aan de jongensschool met het bijbehorende broederklooster. In de zomer van 1861 werd de eerste steen gelegd voor de kerk die de oude

kapel in haar rechtergevel omsloot. Vijf jaar later bouwde een bevriende architect in dezelfde stijl het zusterklooster en de bijbehorende meisjesschool. De Broeders van Dale uit Kortrijk kwamen lesgeven aan de Vivense jongens. Zusters van de Onbevleete Ontvangenis uit Heist leerden de meisjes rekenen en lezen.

Ik ben geboren in Vivenkapelle en heb er gewoond tot mijn negenentwintigste. Al die tijd ging ik voorbij aan de harmonieuze schoonheid van die dicht bij elkaar staande neogotische gebouwen, die het dorp de eretitel 'parel van de neogotiek' verleenden. Ik kende de gebouwen nochtans van binnen en van buiten. Ik liep er school tot mijn veertiende. Ik ging als kind dagelijks naar de mis, 's zomers in de kerk en 's winters in de eeuwenoude winterkapel. Ik werkte als jonge vrouw gedurende een aantal jaren één dag per week in de pastorie. Maar ik besepte niet welke schat aan verhalen en legenden de oude vochtige muren verborgen hielden.

Het neogotische complex in Vivenkapelle

Pastoor Carbonez zal me altijd blijven als een goed mens: rustig, eenvoudig en zeer godvruchtig. Hij was pastoor in Vivenkapelle van 1938 tot 1946. Carbonez blies de Mariadevotie nieuw leven in door de gelovigen aan te spo-

ren een beeldje in de gevel van hun huis te plaatsen. Ook bij ons kwam er een Mariabeeldje in een zelfgemaakt kapelletje boven op een lange stok in de meidoornhaag aan de straatkant. De praktische pastoor liet twee kachels in de kerk plaatsen: een grote in de middenbeuk – uiteraard de mannenkant – en een kleintje in de winterkapel. Wie vlakbij de kachel zat, verschroeide zowat zijn gezicht of zijn rug.

Carbonez was voor de Vivenaars in de eerste plaats Gods vertegenwoordiger onder de mensen, maar hij was ook een joviaal man die met iedereen overweg kon. Sommige jongemannen vonden nog altijd hun weg naar de pastorie, lang nadat ze de dwang van de wekelijkse mis- en de maandelijkse biechtvieringen ontgroeid waren. Ik mocht hem bijzonder graag. Ik heb in de oorlog zelfs nog gesmokkeld voor hem.

Vivenkapelle was een plattelandsdorp. In het noorden lagen vette poldergronden, zuidwaarts begon de zandstreek. De boerderijen lagen verspreid tussen de vlakke weiden en de akkers. De *werkmensen* woonden meestal langs de vier hoofdstraten.

Aan cafés was er geen gebrek. In het stukje Moerkerksesteenweg tussen de Maleie en de Piste, een flinke kilometer, tel ik er vijf. De twee belangrijkste waren De Zwaan en De Congo, het café van de familie Sneppe, onze burens. Ook langs de Weststraat en op de Piste kon je om de zoveel meter je dorst lessen.

In heel wat winkeltjes kon je voor van alles en nog wat terecht: van kruidenierswaren tot *ellegood*, van *schoeblink* tot *sjetje*. Met een winkeltje probeerden sommige huisvrouwen het karige gezinsinkomen wat aan te vullen. Mijn moeder hield vóór de oorlog in onze voorkamer een likeurwinkeltje open.

Op de Piste woonde de bakker, maar voor een beenhouwer moesten we naar de omliggende gemeenten. Dat gebeurde niet zo dikwijls, want velen hadden een varken lopen in een perkje achter het huis, samen met wat kippen en konijnen. De meesten beschikten ook over een *logtingk* met groenten en fruit.

Grote zelfstandigen telde Vivenkapelle niet. De molenaar had tegelijk een kolenhandel. Er waren een smidse, een houtzagerij en een haringrokerij. Een betonbedrijf stond nog in de kinderschoenen. Veel werkgelegenheid leverde dat niet op, tenzij voor de eigen familie. Enkele typische ambachten die des-

tijds een grote bloei kenden, verdwenen één na één: de klompen- en gareel-
maker op de Piste, de barbier die tevens caféuitbater was.

Ten slotte telde Vivenkapelle nog een adellijke familie. Kolonel Robert Joly en gravin Marie-Thérèse Aldegondé Hildegarde Imilde Schulenburg woon-
den samen met hun enige kind François Joly en met de moeder van de gravin
Jeanne van de Walle in kasteel Altena langs de Weststraat. Administratief
gezien waren zij Moerkerkenaars, maar ze behoorden tot de parochie Viven-
kapelle en gingen er wekelijks naar de mis. Als ik één plaats in mijn hart
draag, dan is het wel Altena. Ik heb er gewerkt van mijn veertiende tot mijn
drieëntwintigste. De kolonel was een rijzige, knappe verschijning, correct in
de omgang, niet neerbuigend tegenover het personeel. De oude gravin zocht
weinig contact en deed wat uit de hoogte. Met de zoon François, één jaar jon-
ger dan ik, had ik weinig te maken. Maar de jonge gravin was als een tweede
moeder voor me: gracieus, voorkomend, altijd bezorgd, telkens bereid tot een
praatje. Ik heb veel aan haar te danken. Ondanks mijn bescheiden werk als
hulpje van de bovenmeid ging er in het kasteel een nieuwe wereld voor me
open. Mijn schoolfrans verbeterde. Ik leerde heel wat bij over tafelmanieren
en omgangsvormen. Ik ontwikkelde een zin voor schoonheid die me altijd
bijgebleven is. Bovendien heeft de familie Joly, en meer bepaald de gravin,
onze familie tijdens de oorlog in meer dan één opzicht geholpen.

Diezelfde oorlog was er ook de rechtstreekse oorzaak van dat ik mijn baan
van de ene op de andere dag kwijtspeelde. Maar dat was helemaal op het
einde van de oorlog, bij de bevrijding.